

ÇATAL HÖYÜK

geen bazen geen knechten geen klassen

WOORD VOORAF

Is het mogelijk dat mensen samenleven zonder elkaar te onderdrukken? Een wereld zonder klassen, waar mannen en vrouwen gelijk zijn, een wereld zonder bazen of knechten?

Mijn grootvader langs vaders kant was een socialist, een tekstielarbeider. Geboren in 1903 op Tereken leerde hij snel de weldaden van het kapitalisme kennen. Zijn moeder, een weduwe met veel kinderen, kon nauwelijks de eindjes aan elkaar knopen. Thuis komen van school betekende lopen voor de grootste boterham. Voor elk kind één en de laatste had het kleinste stuk brood.

Toch geloofde mijn grootvader in het socialisme. Het zou er komen. Daarvoor zou zijn partij, de Belgische Socialistische Partij, voor zorgen.

Socialisten van toen spraken niet over 'gelijke kansen' maar over gelijkheid. Zij verdedigden de nationalisaties van de banken en de sleutelsectoren en vochten voor structuurhervormingen. Zij waren voorstanders van de openbare diensten. Allemaal stappen op weg naar die socialistische maatschappij waarin zij rotsvast bleven geloven.

De socialistische partijen van weleer, ze zijn niet enkel van naam veranderd. Ook hun ideeëngoed is veranderd. In plaats van het kapitalisme te veranderen, kiezen ze ervoor het te beheren.

In de zogenaamde 'socialistische staten' sloeg de degeneratie toe en zij verwerden tot stalinistische dictaturen. Dan hebben we het nog niet eens over de excessen van Pol Pot en consoorten die een genocide uitvoerden in Cambodja.

Woorden als 'socialisme' en 'communisme' wekken vandaag niet meer dezelfde gevoelens op als honderd jaar geleden. De geschiedenis heeft de rode vlag besmeurd.

Het ontbreken van grote werknemerspartijen die aansluiten op het werkelijke socialis-tische gedachtegoed, leidt bij veel werknemers tot defaitisme. Het éénheidsdenken maakt van werknemers concurrenten. Solidariteit maakt plaats voor eng nationalistisch denken. Een tragisch voorbeeld daarvan is Opel. Vestigingen worden tegen elkaar uitgespeeld. En de winnaar is, de nieuwe kapitalist die met een afgeslankte fabriek en volgestopt met overheidsgeld, opnieuw de markt wil veroveren om superwinsten te maken.

Een wereld zonder klassen, zonder uitbuiting. Het klinkt utopisch maar het kan. De menselijke geschiedenis heeft dat aangetoond.

WIE STRIJDT KAN VERLIEZEN ... WIE NIET STRIJDT HEEFT AL VERLOREN¹

Vragen van een lezende arbeider (Berthold BRECHT)

Wie bouwde het zevenpoortige Thebe?
In de boeken staan de namen van koningen.
Hebben de koningen de rotsblokken aangesleept?
En het meermaals verwoeste Babylon
Wie heeft het zoveel keren opgebouwd? In welke huizen
Van het goudglanzige Lima woonden de bouwvakkers?
Waarheen gingen op de avond toen de Chinese muur af was
De metselaars? Het grote Rome
Staat vol triomfbogen. Wie richtte ze op? Over wie
Triomfeerden de Caesars? Had het veelbezongen Byzantium
Alleen paleizen voor zijn inwoners?
Zelfs in het legendarische Atlantis
Schreeuwden in de nacht toen de zee het opslokte
De verzuipenden om hun slaven.
De jonge Alexander veroverde Indië.
Alleen hij?
Caesar versloeg de Galliërs.
Hij had niet op zijn minst een kok mee?
Philips van Spanje weende, toen zijn vloot
Was vergaan. weende anders niemand?
Frederik de Tweede zegevierde in de zevenjarige oorlog.
Wie zegevierde buiten hem?

Elke bladzijde een zege.
Wie kookte het zegemaal?
Om de tien jaar een grote man.
Wie betaalde de kosten?

Zoveel verhalen.
Zoveel vragen

*

Vertaling: Geert Istendael

Dit mooie gedicht van Bertold Brecht stelt de cruciale vraag. Wie maakt de geschiedenis? **Aansluiting vinden bij ons verleden is de sleutel vinden om de deur naar te toekomst te openen.** Daarom ben ik zo gefascineerd door de geschiedenis, omdat zij ons een ander verhaal vertelt dan hetgene dat wij hebben geleerd.

Dit keer wandelen we terug in het verleden. Het einde van de ijstijd is aangebroken. De wereld zal veranderen. Het neolithicum breekt aan. De mens zet weer een enorme stap vooruit in zijn ontwikkeling.

¹ Uit een gedicht van Stanislaus Jaworski

HET BEGRIP 'NEOLITHICUM'

Het Neolithicum wordt ook wel eens het Nieuw Stenen Tijdperk genoemd. Het woord is afkomstig van het Griekse *neos* (nieuw) en *lithos* (steen).

Het grote verschil tussen het Oude en Nieuwe Stenen Tijdperk is de ontwikkeling van de landbouw en de domesticatie van dieren.

Sommige archeologen merken op dat er zich nog een tussenfase heeft voorgedaan, het mesolithicum (het Midden Stenen Tijdperk), periode waarin microlieten werden vervaardigd (zeer kleine stenen werktuigen) en waar jagen en verzamelen samenging met half sedentaire samenlevingsvormen en de eerste domesticatie van dieren.

Dit klopt en een datering is moeilijk omdat de veranderingen zich niet overal gelijktijdig hebben voorgedaan. De start van het neolithicum kan men situeren zo'n 11.000 jaar geleden. Het einde ervan valt samen met het einde van het stenen tijdperk en de opkomst van de grote beschavingen.

De term '**neolithische revolutie**' is afkomstig van de Australische archeoloog Vere **Gordon Childe** die in de twintigste eeuw zeker als autoriteit gold op het vlak van de prehistorie. De man was sterk beïnvloed door het marxisme en zijn standpunt was dat de ontdekking van de landbouw en de domesticatie van dieren een enorme kwalitatieve stap voorwaarts was voor de menselijke samenleving tegenover de voorgaande fase van jagen-verzamelen. Het einde van het neolithicum gaat gepaard met het ontstaan van de eerste stadsstaten. Deze fase bestempelde Gordon Childe de '**stedelijke revolutie**'.

Hoewel Gordon Childe niet beschikte over de huidige technologie die archeologen gebruiken blijft zijn karakterisering van de samenleving in de prehistorie overeind. Sommige archeologen bestrijden deze karakterisering en stellen dat het neolithicum niet overal heeft bestaan en dikwijls onder andere vormen.

In feite leggen zij Gordon Childe dingen in de mond die hij nooit heeft geschreven. Het neolithicum loopt over een periode van ongeveer 6.000 jaar. Relatief bekeken is dit in de geschiedenis van de mens (van homo habilis tot homo sapiens sapiens) slechts een fractie in de tijd als men vaststelt dat de globale tijdsspanne 2 miljoen jaar bedraagt. Dat sommige volkeren nooit het neolithicum hebben gekend heeft te maken met specifieke omstandigheden die dikwijls geologisch en geografisch zijn bepaald. De aboriginals van Australië zijn hiervan een typisch voorbeeld.

Uit het neolithicum zijn de eerste grote beschavingen (stadsstaten) voortgekomen. De Sumeriërs, Babyloniërs en Assyriërs in het Midden Oosten, de Egyptenaren in Afrika, de Indus vallei in Zuid Azië en de Huang He vallei in China.

In deze brochure wil ik me echter beperken tot het **neolithicum in Anatolië**.

VAN JAGER-VERZAMELAAR NAAR BOER

GELIJK ... IN ARMOEDE: communist tegen wil en dank!!!

Het lijkt aantrekkelijk maar was het niet! De periode waarin de eerste mensen als nomaden zwierven over de aarde. Afhankelijk van de grillen van de natuur, dikwijls geplaagd door hongersnood, was hun leven hard.

Het feit dat deze stammen overwegend klassenloos waren, doet weinig af aan de moeilijke omstandigheden waarin zij trachten te overleven.

Voor de mens vandaag, in de geïndustrialiseerde wereld, klinkt dit als iets **onmogelijks** in de oren. Toch bevestigt het wetenschappelijk onderzoek (archeologie, antropologie) dat bij jagers-verzamelaars slechts hoogst uitzonderlijk klassen voorkomen en dat de regel is, een klassenloze samenleving.

De hoofdreden van het **niet bestaan van klassen, ligt aan de produktiewijze** (de term die marxisten gebruiken om te beschrijven hoe een samenleving voorziet in zijn/haar behoeften) van die tijd.

De stammen waren meestal klein en leefden van **roofbouw** (wortels, bessen, fruit), **jacht** (hoofdzakelijk kleinere dieren) en **aas** (grotere dieren die stierven of aangevallen waren door andere dieren). Iedereen in de stam moest meedoen. Er is immers maar net voldoende voor de hele stam om te overleven. **Het overleven van de stam** zal de centrale norm zijn van deze nomadische groepen. Op basis van welke criteria kan er dan iemand vrijgesteld worden van deelname aan de werkzaamheden van de stam? Dit zou een risico inhouden op overleving van de groep als dusdanig.

Er bestaat een direct verband tussen enerzijds de wijze waarop een samenleving produceert en het bewustzijn van de mensen uit die samenleving. Onze samenleving is gebaseerd de kapitalistische productiewijze, op competitie, het recht van de sterkste. En door die manier van samenleven wordt ook ons bewustzijn beïnvloed.

Ik wil hier even verwijzen naar Ernest Mandel, bekend marxistisch econoom uit onze contreien, die hierover het volgende zegt²:

We zullen gemakkelijker een inzicht krijgen in het fundamentele verschil tussen een dergelijke primitieve maatschappij³ en een klassenmaatschappij door enkele instellingen van deze maatschappij te bekijken.

Zo hebben verschillende antropologen gesproken over een gebruik dat men bij vele primitieve volkeren aantreft, en dat bestaat in het organiseren van overvloedige feesten na de oogst. De antropologe Margaret Mead heeft dergelijke feesten beschreven bij het Papoea-volk Arapesj (Nieuw-Guinea). Al wie meer heeft geogst dan het gemiddelde, nodigt heel de familie en al de burens uit, en het feest duurt tot het grootste deel van het surplus verdwenen is. Margaret Mead voegt eraan toe: *“Deze feesten zijn een passende maatregel om te vermijden dat een individu rijkdommen zou opstapelen...”*

² Tekst in vet - van mijnentwege

³ Hiermee bedoeld hij de prehistorie

Aan de andere kant heeft de antropoloog Asch een studie gemaakt van de gewoonten en instellingen van een stam uit het zuiden van de Verenigde Staten, de Hopi. In deze stam wordt, in tegenstelling met onze maatschappij, het principe van de individuele competitie beschouwd als moreel afkeurenswaardig. Als Hopi-kinderen spelen en aan sport doen, tellen zij nooit punten en weten ze niet wie er 'gewonnen' heeft.

Wanneer primitieve gemeenschappen die nog niet in klassen zijn verdeeld aan landbouw doen als voornaamste economische bedrijvigheid, en een bepaald terrein bewerken, dan organiseren zij geen collectieve uitbating van de grond. Iedere familie ontvangt grond in vruchtgebruik voor een bepaalde periode. Maar deze velden worden regelmatig opnieuw verdeeld om te vermijden dat een lid van de gemeenschap bevoordeeld zou worden ten koste van de anderen. De weiden en bossen worden gemeenschappelijk uitgebaat. Dit systeem van de dorpsgemeenschap, steunend op de afwezigheid van privé-bezit van de grond, vinden we weer aan de basis van de landbouw bij bijna alle volkeren ter wereld. Het bewijst dat op dat ogenblik de maatschappij, op het niveau van het dorp, nog niet verdeeld was in klassen.

De gemeenplaatsen waarmee men ons steeds om de oren slaat, en volgens dewelke de sociale ongelijkheid zou wortelen in de ongelijkheid van de talenten of mogelijkheden van de individu's, volgens dewelke de verdeling van de maatschappij in klassen het gevolg zou zijn van het 'ingeboren egoïsme van de mensen' en dus van de 'menselijke natuur', hebben dus geen enkele wetenschappelijke basis.

De onderdrukking van de ene sociale klasse door de andere is dus niet het gevolg van de 'menselijke natuur'. maar van een historische evolutie van de maatschappij. Zij heeft niet steeds bestaan. Ze zal ook niet steeds blijven bestaan. Er zijn niet altijd rijken en armen geweest, en er zullen er niet altijd zijn.

Gedurende het grootste deel van zijn prehistorisch bestaan heeft de mens geleefd in een staat van uiterste armoede. Het voedsel dat hij nodig had om te overleven kon de mens zich slechts verschaffen door jacht, visvangst en het plukken van vruchten.

De prehistorie kende dan wel de **klassenloze samenleving** maar het was een **gemeenschap, gebaseerd op collectieve armoede**. Ook hieromtrent verwijst ik weer naar Ernest Mandel.⁴

De mensheid parasiteerde op de natuur, omdat zij de natuurlijke rijkdommen die de basis waren van haar overleven niet deed toenemen. Over deze rijkdommen had zij geen enkele controle.

De primitieve gemeenschappen zijn zo georganiseerd dat zij een collectief overleven verzekeren in uiterst moeilijke bestaansvoorwaarden. Ieder neemt verplicht deel aan de arbeid, en de arbeid van iedereen is noodzakelijk om de gemeenschap in leven te houden. De productie van levensmiddelen is nauwelijks voldoende om de gemeenschap te voeden. Het verlenen van materiële voordelen zou een deel van de stam tot hongersnood veroordelen, zou hen beletten rationeel te werken en zou op die manier de voorwaarden voor een collectief overleven aantasten. Daarom tracht de maatschappelijke organisatie, tijdens deze periode van de ontwikkeling van de menselijke samenleving, een maximale gelijkheid te bewaren binnen de menselijke gemeenschappen.

Na een onderzoek naar de sociale instellingen van 425 primitieve stammen hebben de Engelse antropologen Hobhouse, Wheeler en Ginsberg een totale afwezigheid van sociale klassen gevonden bij al die stammen die geen landbouw kennen.

Vandaag proberen een aantal auteurs die periode van primitief oercommunisme te verheerlijken door er op te wijzen dat landbouwgemeenschappen het er dikwijls slechter afbrengen dan de nomaden.

⁴ Tekst in vet - van mijnentwege

Jared Diamond is één van hen en het is interessant om te lezen hoe hij erover denkt.⁵

Ik citeer enkel een aantal stukken uit zijn tekst:

'Nu vernietigt de archeologie een ander heilig punt: dat menselijke geschiedenis het voorbije miljoen jaren een lang verhaal is van vooruitgang. Meer specifiek suggereren de meest recente ontdekkingen dat de aanpassing aan landbouw, waarschijnlijk de meest beslissende stap naar een beter leven, eigenlijk op vele vlakken een catastrofe was waarvan we nooit hersteld zijn. Met de landbouw ontstond tegelijk een grote sociale en seksuele ongelijkheid, ziektes en despotisme die nog steeds een vloek zijn op ons bestaan.

...Hoe toon je aan dat het leven van de mensen, tienduizend jaar geleden, beter werd toen zij het jagen en verzamelen opgaven voor landbouw? ... Ik geef een voorbeeld van een indirecte test: Zijn de jagers verzamelaars van de twintigste eeuw er slechter aan toe dan de landbouwers? ... (*Hij neemt het voorbeeld van de Kalahari Bosjesmannen*) ... Het blijkt dat deze mensen een overvloed aan vrije tijd hebben en veel minder hard werken dan hun burens die aan landbouw doen. Bijvoorbeeld is de gemiddelde tijd die de Bosjesmannen besteden aan werk om voedsel te bekomen tussen de 12 en 19 uur per week, voor de Hadza nomaden van Tanzania minder dan 14 uur.

... Terwijl de boeren zich concentreren op hoog-carboonhydratische gewassen zoals rijst en aardappelen, voorziet de mengeling van wilde planten en dieren in het dieet van de overlevende jagers-verzamelaars in meer proteïnen en andere voedingsstoffen. Een studie toont aan dat de dagelijkse voedselinname (gedurende een maand wanneer er veel voedsel was) hun dagelijks voorzag van 2.140 calorieën en 93 gram van proteïnen, een stuk meer dan aanbevolen voor dagelijks verbruik voor mensen van hun lengte. Het is bijna onvoorstelbaar dat de Bosjesmannen, die meer dan 75 soorten wilde planten eten, zouden kunnen sterven van honger op de manier dat honderdduizenden Ierse boeren en hun families deden na de aardappel hongersnood van de jaren 1840.

... Zo is het leven van de laatste overlevende jagers-verzamelaars niet hard of brutaal, alhoewel de boeren hen hebben verdrongen naar de meest slechte plaatsen. Maar moderne jagers-verzamelaars gemeenschappen vertellen ons niet hoe het was duizenden jaren voor de landbouwrevolutie.

... *Hierna legt Diamond op een bevattelijke manier uit wat paleopathologie kan doen. Op basis van skeletten, zelfs faecaliën, kan men voedingspatronen, ziekten en arbeidssituaties afleiden. ...*

... Een typisch voorbeeld van wat paleopathologen hebben geleerd van skeletten betreft de historische veranderingen in lengte. Skeletten van Griekenland en Turkije tonen aan dat de gemiddelde lengte van jagers-verzamelaars aan het einde van de ijstijd 5'9" was voor mannen en 5'5" voor vrouwen. Bij het ontstaan van de landbouw, zakte de lengte om 5.000 jaar geleden te komen tot 5'3" voor mannen en 5'0" voor vrouwen. In de klassieke tijd ging de lengte terug langzaam omhoog maar moderne Grieken en Turken hebben nog steeds niet de gemiddelde lengte van hun voorouders bereikt.

... *Uit een ander voorbeeld, dit keer in de valleien van Illinois en Ohio heeft men de skeletten onderzocht van 800 personen, vóór en na de invoering van de landbouw en daaruit maken paleopathologen de volgende conclusies ...*

... *Naast een reeks ziektes die de jagers verzamelaars niet kenden bleek dat ... 'De levensverwachting in de pre-agrarische gemeenschap (bij de jagers verzamelaars dus) was gemiddeld 26 jaar, aldus Armelagos, maar in de landbouwersgemeenschappen slechts 19 jaar.'*⁶

De cruciale vraag die zich stelt is of Jared Diamond gelijk heeft. Dat heeft hij inderdaad ten dele.

Maar om dit te verklaren moeten we terug naar 12.000 jaar geleden. Wat heeft er zich precies afgespeeld. Hoe en waarom besloten mensen over te gaan tot een sedentaire manier van leven en hun vroegere jagers-verzamelaars bestaan op te geven?

⁵ Uit 'The worst mistake in the history of human race' (Jared Diamond)

⁶ Alle teksten in italic heb ik tussengevoegd om de tekst leesbaarder te maken

VAN NOMADE NAAR BOER: Over het waarom?

Ongeveer 12.000 jaar geleden kwam het Pleistoceen (Ijstijd) ten einde en startte het Holoceen waarin we nog steeds leven vandaag. Door de stijging van de temperaturen (je ziet, de klimaatcrisis deed zich ook 12 millenia eerder voor) steeg het zeeniveau. Hierdoor veranderde onze wereld grondig.

Een droger klimaat en een sterke aangroei van de beboste oppervlakte leidde tot het uitsterven van bepaalde diersoorten (bijvoorbeeld de mammoet). De jacht werd moeilijker door de bebossing en verschillende dieren kwamen in kleinere getale voor dan voorheen. Tegelijk onstonden gebieden waar overvloedig wilde granen groeiden.

In bepaalde gebieden leefden dieren die makkelijk te domesticeren waren (hier - in Anatolië - waren dit in eerste instantie varkens).

Een ander klimaat, andere vegetatie, het leidde tot grotere stammen en zo kreeg men gemeenschappen die half sedentair begon te leven, ze aten bijvoorbeeld gedomesticeerde varkens maar tegelijk bleven zij ook jagers-verzamelaars. De overgang was begonnen.

Ook in andere delen van de wereld gebeurde dit, maar zoals ik voorheen al schreef, ik beperk me tot Anatolië.

VAN NOMADE NAAR BOER: Hoe gebeurde het?

Het was zeker niet een 'slimmerik' die de overgang van het nomaden naar het sedentair bestaan heeft uitgevonden. Landbouw was een lang, traag proces van experimenten, toeval en het verzamelen van informatie over processen die rondom de gemeenschap plaatsgrepen. Daarom - en mede door het ontbreken van geschreven bronnen - is het zo moeilijk om te bepalen wanneer het element landbouw een cruciale plaats ging innemen in het leven van de tot dan toe nomadische stam.

Waarschijnlijk leefden stammen in bepaalde streken en stelden daar vast dat er een overvloed was aan dieren die makkelijk te domesticeren waren, of van planten die ieder jaar terug kwamen. Die stammen leerden ook dat het beter was niet alle dieren te doden, maar er een aantal van te bewaren omdat ze het volgende jaar weer in hun voedsel konden voorzien. Ze leerden hoe ze die dieren in hun omgeving konden houden tot ze er 'huisdieren' van konden maken.

Maar voedsel alleen is niet voldoende. Je moet voedsel kunnen bewaren. Al deze processen moeten uitgewerkt en bedacht worden.

Vandaag praatte wij over zulke dingen heel makkelijk. Voor de nomadische stammen in die tijd was het echter een heel ingewikkelde opgave.

VAN NOMADE NAAR BOER: De overgang.

Het is niet omdat de overgang geleidelijk verliep dat ie daarom minder revolutionair was. Door nieuwe maatschappelijke mogelijkheden ontstaat een proces. Wat betekent het dat planten ieder jaar terugkomen maar in sommige jaren niet. Wat is de relatie tussen water, zon en groei van gewassen.

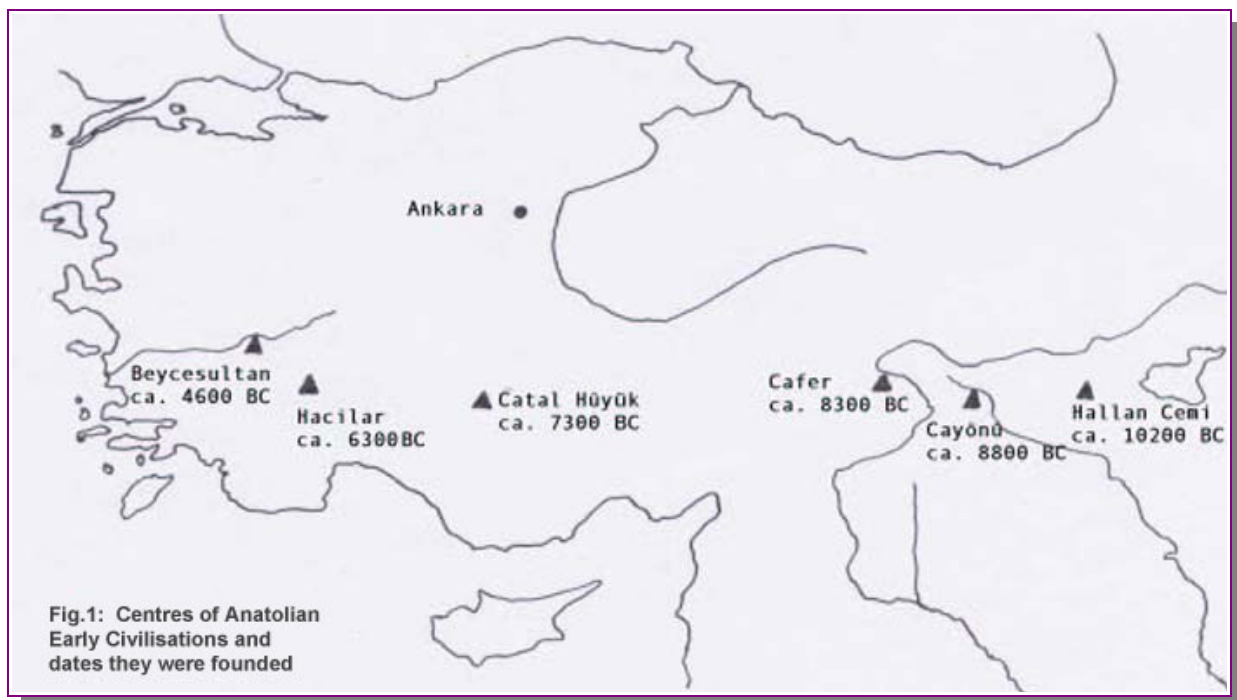
Waarom besluit een stam dieren niet allemaal te doden. Ze te houden. Hoe vindt men de relatie tussen melk, boter, kaas en vlees. Hoe bewaart men dingen?

Nomaden leefden anders. Zij kenden deze processen niet. En bovendien zijn deze processen afhankelijk van de streek waarin men leeft.

Het besef van het gestructureerd houden van huisdieren of landbouw zal zeker een proces van lange adem zijn geweest. En tegelijk stelde zich de vraag, hoe bewaren we de produkten die we niet direct gebruiken. Want zowel landbouw als veeteelt leiden tot een maatschappelijk overschot.

Waar de stam vroeger rondtrok moest men nu andere manieren van bewoning zoeken. Huizen waren geen tijdelijke verblijfplaats maar men stapte over op een permanente bewoningsvorm. Stockage van overschotten. Hoe en waar bewaren? Een massa vragen waarop de stam antwoorden moest vinden. Niet makkelijk. Het moet een proces geweest zijn van observatie, analyse en beslissingen. Een proces dat men niet gewend was.

De eerste vormen die wij ontmoeten in Anatolië zijn een mix van sedentair bestaan en primitieve vormen van het houden van huisdieren.

NEOLITHICUM IN ANATOLIE

De tot nu toe - oudste - ontdekte site (Hallan Cemi) dateert van zo'n 12.500 jaar geleden. Opgravingen grepen plaats tussen 1990-1993 en daarna werd het gebied (gelegen in het Koerdische Zuid Oosten van Turkije) onder water gezet.

Toch zijn er een paar conclusies (hoewel heel weinig) te trekken. Eerst en vooral dat er van landbouw weinig of geen sprake was. Wel van domesticatie van varkens, waarvan men de botten in massale aantallen heeft teruggevonden.

Naast de consumptie van het varkensvlees bleef Hallan Cemi voor een groot stuk afhanke van jagen en verzamelen. Een typisch product van het mesolithicum zou je kunnen stellen.

Over hoe de mensen leefden is evenmin weinig vast te stellen want de doden werden buiten de site begraven. En de graven zijn niet gevonden.

EVEN VERGELIJKEN IN TIJD

800 jaar voor de stichting van Hallan Çemi beschilderden nomadische groepen nog de grotten in het zuiden van Frankrijk. Het ijstijdperk eindigt pas 800 jaar na de oprichting van Hallan Çemi.

Grot van Lascaux (12.000-17.000 jaar oud)

Grot van Les Combarelles (12.500-14.000 jaar oud)

Als Hallan Çemi in Oost-Anatolië staat voor het begin van het neolithicum dan staat Beycesultan (gesticht zo'n 6.600 jaar geleden) in West-Anatolië voor het einde ervan.

Volgens Mellaart (we komen later terug op deze archeoloog) situeert de opkomst van een heersende klasse in Anatolië zich ongeveer 6.000 jaar geleden om haar macht te consolideren ongeveer 5.000 jaar geleden.

Het neolithicum omvat in Anatolië een tijdsspanne van ongeveer 5 tot 6.000 jaar. En met die periode gaan we ons bezighouden.

ÇAYÖNÜ: DE EERSTE SOCIALE REVOLUTIE.

Een nederzetting waar we veel meer van weten is deze van Cayönü in de omgeving van Diyarbakır. De verschillende fasen van de neolithische revolutie kunnen getraceerd worden via de niveaus van opgravingen.

De onderste lagen (10.800-10.500 jaar oud) getuigen van een **sedentaire** manier van leven maar nog hoofdzakelijk gebaseerd op jagen en verzamelen. In de hoger gelegen laag (10.000 jaar oud) vindt men reeds (geïmporteerde) **zaden** voor gewassen. De volgende laag (9.300 jaar oud) toont de aanwezigheid van **schapen en geiten**. Op dat moment kan men stellen dat de drie elementen voorhanden zijn die de grondslag vormen om over te gaan tot de **neolithische revolutie**.

Bij nadere studie blijkt echter dat - ondanks de technologische vooruitgang - een maatschappij tot stand zal komen die niet alleen zeer hiërarchisch is opgebouwd, maar tegelijk patriarchaal en destructief is en getuigt van een enorme wreedheid.

Behoudens de woningen was er een 'speciaal gebouw' (waarschijnlijk een tempel) met een oppervlakte van 96 m². Voor deze tempel was een rechthoekige vlakte van ongeveer 1.500 m², geflankeerd door twee monolieten van 2 meter hoogte.

In het Noorden was deze ruimte afgebakend met drie grote adellijke huizen met identieke voorgevel, die op een verhoogd platform stonden van een speciaal daartoe gemaakte fundering van blokken en zorgvuldig gemaakte stenen frontons. In deze huizen bevond zich de rijkdom van de samenleving: grote kristallen blokken, stenen beeldhouwwerken en schelpen uit de Middellandse en Rode Zee alsook wapens van hoge kwaliteit.

In het Westelijk deel van de nederzetting waren de huizen de helft kleiner en van een veel mindere kwaliteit. Zij waren ook niet versierd of opgericht volgens een uitgezet plan. Enkel dingen die nodig waren voor het dagdagelijkse leven werden daar gevonden.

Dat er een ongelijke verdeling was van welvaart en macht blijkt niet alleen uit de architectuur. Alle grondstoffen (vuursteen en obsidiaan) kwamen via handel deze nederzetting binnen en waren gestockeerd in de huizen bij de tempel. In blokken van minstens 5 kilo werden ze gevonden (de bewerkte gereedschappen wogen ongeveer 4 gram!). Maar in deze aristocratische huizen was geen spoor te vinden van enige vorm van produktieve activiteit.

In het Westelijke deel daarentegen vond men juist het tegengestelde. Men vond hier niet de 'ingekochte waren', wel resten van produktie.

Hieruit kan men afleiden dat een kleine groep van eigenaars beschikten over een grote groep van mensen die voor hen werkten, met andere woorden, er bestonden heel duidelijk twee klassen in Çayönü! Dat is wat de archeologen Özdoğan en Davis heel duidelijk maken.

Özdoğan verwoordt het als volgt: *'Duistere tempels boren zich in het gebergte zoals kelders die dienen om macht te behouden in een maatschappij die heel rigide was gestructureerd en dit door middel van terreur, namelijk menselijke offers!'*

In alle tempels zijn resten van menselijk bloed te vinden, ook de dolken zijn besmeurd met lagen menselijk bloed en rond de altaren zijn geulen te vinden waar resten van menselijk bloed te vinden zijn. In achterkamers van de tempels vindt men skeletten en resten van menselijke beenderen, gestapeld tot de zoldering, afkomstig van mensen die gedood werden voor (hoogstwaarschijnlijk) religieuze doeleinden.

Waar op andere plaatsen dit begin van klassenmaatschappij zich verder ontwikkelde (cfr. beschavingen in Centraal Amerika) gaat de geschiedenis in Zuid Oost Anatolië een andere weg op. **Ongeveer 9.200 jaar geleden** worden de huizen van de aristocraten platgebrand! De opstand moet zeer abrupt geweest zijn want de eigenaars waren zelfs niet in staat hun eigendommen te redden. De tempel werd eveneens platgebrand en zelfs de vloeren werden opengekliefd. De stenen zuilen werden neergehaald en de grotere zuilen in stukken gehakt.

De aristocratische buurt, voorheen een voorbeeld van orde en netheid werd omgevormd tot vuilnisbelt. Na een korte periode van chaos waarin alle aristocratische huizen werden vernield, verdwenen de arbeiderswijken in het Westen om plaats te maken voor nieuwe woningen in een nieuw Çayönü. De nieuwe huizen waren in oppervlakte hetzelfde maar goed gebouwd en zonder onderscheid van rang of stand.

Archeologen hebben kunnen vaststellen dat het hier wel degelijk om een volksoptand ging en niet om een invasie van buitenaf.

Foto's van de site Çayönü

		
<p>GODENAFBEELDING</p>	<p>DE SITE</p>	<p>DE SITE</p>

Het begin was gelegd voor een **neolithische communistische maatschappij** die zich verder zou verspreiden over de rest van het **Anatolische continent en de Balkan**, een maatschappij waar mannen en vrouwen gelijk waren, een maatschappij zonder bazen of knechten, een maatschappij die meer dan **3.000 jaar stand zou houden!**

EVEN TUSSENDOR

Ik weet dat bij het lezen van deze tekst sommigen ongelovig de schouders zullen op-halen. Zozeer heeft onze moderne kapitalistische maatschappij ingegrepen in het denken van de mensen dat zij zich niet kunnen voorstellen dat er maar zoiets als een socialistische samenleving zou kunnen hebben bestaan, laat staan dat ze er ooit zal kunnen komen.

We leven immers in een klassenmaatschappij en worden dagelijks overspoeld met propaganda om die maatschappij in stand te houden.

Langs de ene kant verwacht de patroon van de werknemer dat hij/zij creatief is, zich honderd procent geeft voor het bedrijf, zich zelfs vereenzelvigd met het bedrijf en langs de andere kant verwacht men een consument, die alle vrije tijd gebruikt om produkten te kopen en voor de rest zeker niet nadenkt!

Deze tegenstelling is inherent aan het kapitalisme. In de franstalige film 'le cri' die de situatie behandelt van de metaalarbeiders in Frankrijk is er een scene waar de patroon aan de pastoor vraagt om bij de arbeiders in te pompen dat zij zeker geen 'tijd van de patroon' mogen stelen! Het stuit tegen de borst als men deze scene ziet, het speelt zich af een eeuw geleden.

Maar vandaag schrijft men in deontologische codes van de private maar ook de openbare sector hetzelfde in. 'De arbeidstijd besteed je aan arbeid voor de patroon, anders kan je gestraft worden, want dat is diefstal.'

Ik heb me steeds verzet tegen soortgelijke deontologische codes omdat dagelijks de werknemers bestolen worden door de patroon. Want wat is winst anders dan het zich toeëigenen van de meerwaarde die werknemers produceren? Deze loondiefstal is bij wet vastgelegd! Maar voor mij blijft het diefstal.

Vroeger hadden de patroons nog een argument. Zij namen immers het risico om te investeren. Zij konden failliet gaan. Wie durft vandaag nog te spreken over dat risico als we zien hoe de bankspeculanten mooi vergoed worden door de samenleving. Niemand spreekt nog over de miljarden winsten van de voorbije jaren die diezelfde speculanten in hun zak hebben gestoken.

Maar net zoals velen niet konden geloven dat het kapitalisme in een crisis kon raken als de crisis die we vandaag kennen, kunnen velen niet geloven dat een klassenloze maatschappij heeft bestaan en ook mogelijk is!

Maar laat ons terugkeren naar het neolithicum. Terug in de tijd. Terug om te zien hoe zo'n maatschappij georganiseerd was en waar ze heeft bestaan. Terug naar Anatolië waar in Çayönü de eerste sociale revolutie heeft plaatsgegrepen.

DE GEVOLGEN VAN DE NEOLITHISCHE REVOLUTIE

Het grote verschil tussen jagers-verzamelaars en boeren ligt in het feit dat landbouw en veeteelt leiden tot een maatschappelijk overschot. Men is niet meer enkel afhankelijk van de natuur, men kan ten dele die natuur beheersen.

Veeteelt leidt tot een permanente toegang van vlees, melk, kaas en boter. Granen of andere gewassen kan men opslaan om later te gebruiken. Bovendien kan men het volgende jaar opnieuw oogsten.

Waar nomaden meestal de zorg dragen voor hun eigen kleine groep, zal de groei van de stam meestal leiden tot opsplitsing en vorming van een nieuwe stam.

Door de verandering van het klimaat zullen bepaalde nomadische groepen op bepaalde plaatsen besloten hebben zich te vestigen. Naast het jagen-verzamelen komt er ofwel landbouw, ofwel veeteelt, ofwel beiden bij.

Nu heeft landbouw een enorme invloed op de gemeenschap. Georganiseerde landbouw leidt tot een veel hogere opbrengst dan roofbouw. Een bewerkte are grond kan in veel voedsel voorzien. De combinatie van landbouw en groei van de stam kan (en zal) zeker een rol hebben gespeeld om zich blijvend te vestigen.

Doordat er meer voedsel beschikbaar is ontstaat automatisch het effect dat de gemeenschap verder zal groeien. Waar nomaden het overleven centraal stellen en de niet productieve elementen (bv. gehandicapte kinderen of gekwetsten in wiens levensonderhoud men niet kan voorzien omdat het ten koste zou komen van het overleven van de stam) in sommige gevallen achterlaten, is dit anders bij de landbouwgemeenschap. Doordat er een maatschappelijk overschot is kan men meer dan voorheen.

Hetzelfde speelt bij zwangerschap. Vrouwen bij nomaden hebben gemiddeld één keer per vier jaar een kind, bij landbouwgemeenschappen kan dit gemiddeld één keer per twee jaar. Men blijft immers ter plaatse en de zorg voor kinderen is makkelijker in een sedentair dan een nomadisch bestaan.

Gordon Childe vat het misschien nog het beste samen als hij stelt dat de toename van rijkdom gepaard gaat met toename van de bevolking.

De cijfers spreken dit trouwens niet tegen. Voor het neolithicum bestond de wereldbevolking uit nauwelijks tien miljoen mensen. De volgende paar duizend jaar zou dit vertienvoudigen!

Het bestaan van een voedseloverschot maakte het tevens mogelijk over te gaan tot een arbeidsdeling die voorheen onmogelijk was. Leden van de groep konden (tijdelijk of een deel van hun tijd) vrijgesteld worden van voedselproductie als zij zich bezig hielden met het ontwerpen van nieuwe technieken. Zo kreeg je vrij snel een aantal specialisaties (bv. in het weven, pottenbakken, ...) maar het opende ook de deur voor priesters, burocraten en koningen. Dit alles werd mogelijk gemaakt door het maatschappelijk overschot.

DE NEOLITISCHE REVOLUTIE: DOOS VAN PANDORA?

Het kan misschien vreemd klinken maar het sedentaire samenleven en de groei van de bevolking had naast voordelen ook verschillende nadelen.

Het geconcentreerde samenleven bracht problemen met zich mee inzake hygiëne en ziektes. Dit gold eveneens voor het samenleven met dieren.

Jared Diamond stelt het als volgt:

... Er zijn minimaal drie redenen om aan te tonen dat landbouw slecht is voor de gezondheid. Ten eerste hebben jagers-verzamelaars een gevarieerd dieet, waar de eerste landbouwers hun voedsel haalden uit een beperkt aantal gewassen die bovendien weinig voedingswaarde hadden. ... Ten tweede konden landbouwers, juist omwille van het feit dat zij afhankelijk werden van een beperkt aantal gewassen, het risico krijgen honger te lijden als de oogst mislukte. Ten slotte zet landbouw ertoe aan om samen te gaan leven met een grote groep op een beperkte oppervlakte. Door het drijven van handel werden parasieten en bacteriën overgebracht wat ziektes met zich meebracht. Zo ontstonden ziekten als diarree en tuberculose. ...

De opmerkingen van Jared Diamond kloppen. Archeologen hebben kunnen vaststellen dat de overgang van het nomadische naar het sedentaire bestaan niet onmiddellijk een verbetering van de levenssituatie met zich meebracht. In eerste instantie besteedde men meer tijd dan vroeger aan het werk (al lijkt dit op het eerste zicht een paradox). Maar men mag niet vergeten dat de groeiende gemeenschap op zich ook meer werk met zich meebracht. Daarnaast werd tijd besteed aan andere activiteiten die tevoren quasi onmogelijk waren.

Tegelijk - en daar heeft Jared Diamond ook gelijk in - leidde het leven in een gemeenschap met een maatschappelijk overschot in vele gevallen tot het ontstaan van klassen en onderdrukking van de vrouw. Maar dit kan niet veralgemeend worden. Zeker niet wat betreft het neolithicum in Anatolië.

Zonder de neolitische revolutie zou de ontwikkeling van de maatschappij nooit de stappen kunnen hebben zetten die vandaag gezet zijn. Hetzelfde geldt voor de industriële revolutie.

Daaruit concluderen dat de neolithische revolutie geen stap vooruit was in onze beschaving is ongeveer hetzelfde zeggen als dat de industrialisatie, die ook veel kommer en kwel met zich heeft meegebracht, ook geen stap vooruit was.

Tegelijk moet men met vergelijkingen voorzichtig zijn. Het probleem van de landbouwmaatschappijen lag in eerste instantie niet aan de landbouw op zich, wel aan de ongelijke verdeling die na een tijd de kop opstak.

In een wereld als de onze, waar de technologische ontwikkeling veel verder staat dan tienduizend jaar geleden, stelt men vast dat een groot deel van de bevolking honger lijdt. Dit heeft weinig met de technologie op zich te maken, want daarmee zou men zelfs bijna onmiddellijk het probleem kunnen oplossen, het heeft echter te maken met de controle op de productiemiddelen en de kapitalistische productiewijze die de maatschappelijke rijkdom versast naar de kleine groep kapitaalbezitters.

ÇATAL HÖYÜK: STAD ZONDER KLASSEN.

De archeologen van Çatal Höyük

Çatal Höyük ligt in Centraal Anatolië in de nabijheid van Konya. De archeoloog die de opgravingen startte van 1961 tot 1965 was James Mellaart, een Brit.

Na enkele jaren diende hij echter te stoppen en sinds de negentiger jaren is de draad terug opgenomen onder leiding van de archeoloog Hodder, die een multidisciplinair team leidt.

De bevindingen zijn terug te vinden op de website www.catalhoyuk.com en geven een grondig beeld van hoe de site er heeft uitgezien.

Door een brand zijn verschillende bederfelijke goederen verbazingwekkend goed bewaard gebleven (gecarboniseerd) waardoor men enorm veel te weten kan komen met de moderne technieken die gebruikt worden bij het onderzoek. Mede door die moderne technieken is het mogelijk vandaag conclusies te trekken over leef- en voedingspatronen van de bevolking. In feite is de site een levend boek voor de archeologen ook al ontbrak iedere vorm van schrift in die periode.

Daarnaast zijn er de muurschilderingen op de wanden van de huizen die veel over het leven en de ervaring van de mensen vertellen. De doden werden in de huizen onder de vloer begraven en uit de skeletten kan men leeftijd, geslacht, aantal geboortes, ziektes, ongevallen ... afleiden.

Men staat versteld van wat men met de nieuwe technieken te weten kan komen. In die zin weet men meer over Çatal Höyük dan over vele plaatsen die veel later in de menselijke geschiedenis voorkomen.

Wat betekent Çatal Höyük?

Letterlijk vertaald betekent çatal (vork) en höyük (mondning). Het is de grootste en tevens een van de oudste neolithische nederzettingen waar zo'n 10.000 mensen woonden.

In de buurt van de oude vulkaan Hassan Dağ ontstonden twee nederzettingen en tussen de heuvels stroomde een rivier, de Çarsamba.

De nederzettingen waren gebouwd op alluviale klei, gunstig voor landbouw.

Het ontstaan van de eerste nederzetting situeert zich zo'n 9.300 jaar geleden. Het einde situeert zich zo'n 7.700 jaar geleden.

Welke criteria gebruiken om te bepalen of een samenleving klassen kent?

1. DE ARCHITEKTUUR

In een klassenmaatschappij kan je makkelijk een onderscheid maken tussen de architectuur van de bezittende klasse en de werkende klasse. Dit heeft niet alleen te maken met de leefruimte maar ook met de structuur van de gebouwen. In Çayönü vond men onmiddellijk het verschil tussen de gebouwen van de aristocratie en die van het werkvolk.

2. DE GRAFGIFTEN

In een maatschappij waar men zijn doden begraaft en daarbij de gewoonte heeft in het graf giften mee te geven, kan men ook zeer snel het verschil opmerken tussen een aristocraat of een doorsnee mens. Zelfs de graftombes zullen verschillen.

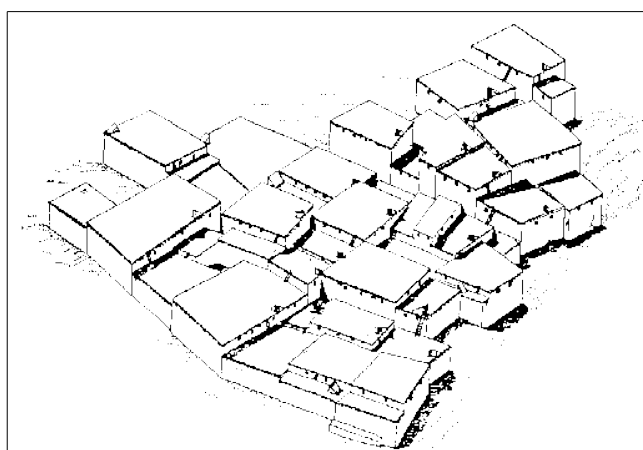
3. DE GEBRUIKSGOEDEREN

Ook hier zal men makkelijk de verschillen vaststellen tussen aristocraat of gewone burger.

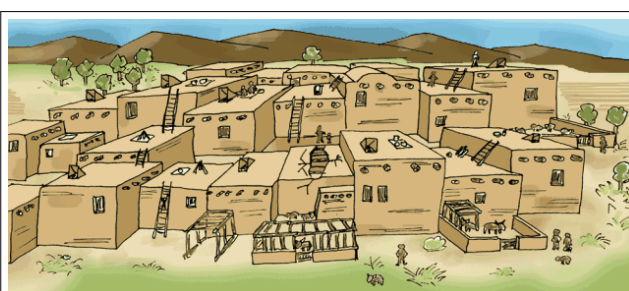
Bij de grafgiften dient wel een opmerking gemaakt. Er kunnen verschillen zijn die op zich geen bewijs inhouden van klassen. Kleine verschillen in kwantiteit en kwaliteit van de meegegeven grafgiften. Dit heeft men zelfs opgemerkt bij de boerenfamilies in Egypte.

Daarom is het belangrijk **deze drie criteria in samenhang met elkaar te gebruiken**. Pas dan wordt het beeld duidelijk.

Architectuur van de stad

Overgenomen van
www.focusmm.com/civcty/cathyk04.htm

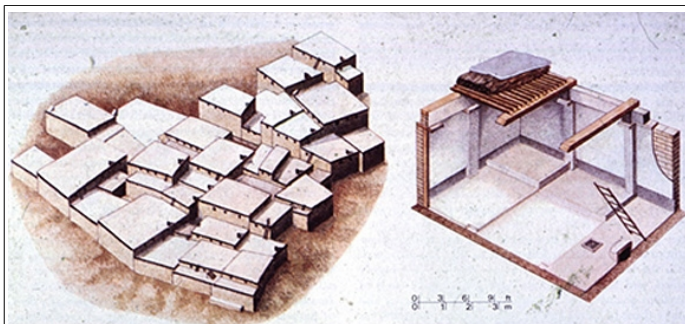
Overgenomen van
ancienthistory.typepad.com/.../11/index.html

Het grondplan van de stad is heel duidelijk. Geen straten, wel aaneengebouwde huizen. Via ladders bereikte men de daken, en zo kon men via de daken verder. Vanop het dak kon men via een opening met een ladder afdalen in de woning. Op de daken waren ovens geplaatst en containers om goederen (of voedsel) te stockeren. Vele werkzaamheden vonden plaats op de daken. De daken hadden een publiek karakter.

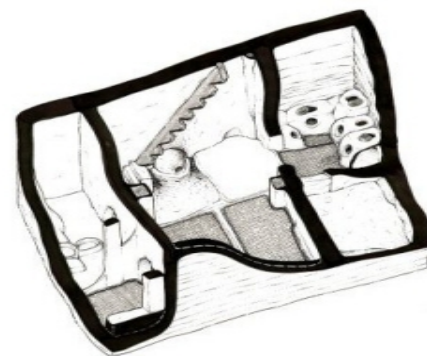
Er moeten bepaalde afspraken hebben gegolden omdat men telkens over de daken moest om van het ene naar het andere huis te gaan. Alle voedsel moest worden binnengebracht over de daken en het afval verwijderd. Ook met de klei die men gebruikte om de muren binnenskamers te bepleisteren moest telkens de daken over.

Laat ons niet vergeten dat hier tienduizend mensen woonden!!! De stad bestond uit 1.500 woningen.

De architectuur van de woningen

http://faculty.evansville.edu/rl29/art105/img/catalhoyuk_recon.jpg

<http://myweb.tiscali.co.uk/jghsillustration/>

Iedere woning was gebouwd volgens hetzelfde grondplan en dit door de eeuwen heen! Materialen, grondplan, hoogte en layout van de kamer waren identiek, net zoals de lichtvoorziening. De binneninrichting (dat wil zeggen de wanden en platformen) verschilde licht van elkaar. Deze vorm van architectuur laat geen plaats voor sociale verschillen.

Er waren geen tempels of paleizen. Voor de eredienst bestonden geen afzonderlijke plaatsen maar in elke woning was een gedeelte voorbestemd voor religie (het platform onder de muurschildering) en een gedeelte voor de keuken. Het bestaan van professionele priesters was onnodig.

Dienaangaande is het interessant om op te merken dat volgens de hoofdarcheoloog van Çayönü na de revolutie aldaar geen sporen meer terug te vinden zijn van godsdienstige gebouwen of van priesters!

Het egalitaire karakter van de maatschappij in Çatal Höyük wordt nog duidelijker als men ziet dat het enige bestaande verschil in de huizen, de leefruimte was. Die is afgestemd op de grote van de familie.

Een volwassene had 10 m², twee kinderen beneden de leeftijd van 15 jaar 12 m². Het aantal gezinsleden kan afgeleid worden uit het aantal platformen waarover een woning beschikte. Bij uitbreiding van de familie werden de kleine kamers (stockageruimtes) naast de platformen leeggemaakt, de muur weggebroken en was er meer leefruimte, evenzo werden kamers bijgebouwd (om diverse materialen in te stockeren) als de familie kleiner werd.

Daarom spreekt men ook van 'levende huizen'. Indien de huizen allemaal hetzelfde zouden zijn geweest (los van het aantal personen dat er in woonde) dan zou er mogelijks ongelijkheid zijn geweest. Door het systeem van leefruimte per persoon - waardoor de leefoppervlakte afhankelijk wordt van het aantal personen dat er in leeft - blijkt eens te meer dat sociale ongelijkheid of klassen niet voorhanden waren. Uit de opgravingen kan men dit concluderen omdat de doden in de huizen onder de grond werden begraven.

Individu en geslacht

Toen Mellaart van start ging met zijn opgravingen vermoedde hij dat hij terecht gekomen was in de priesterwijk (omwille van de rijkdom aan grafvoorwerpen). Maar latere opgravingen op andere plaatsen gaven hetzelfde beeld.

Men vindt vooral gebruiksvoorwerpen terug en die verschillen van persoon tot persoon. Daarnaast zijn er sieraden o.a. obsidianen spiegeltjes en koperen voorwerpen (men kon dus blijkbaar koper smelten maar het was enkel voor sieraden). De meegegeven voorwerpen verschillen zowel in kwantiteit als kwaliteit doch dit is geenszins een bewijs dat er rijken of armen waren. Veeleer bewijst het dat mensen op basis van hun kwaliteiten of respect dat zij afdwongen op die manier bij hun dood werden geëerd. Naomi Hamilton stelt het als volgt: 'Verschillen betekenen op zich geen structurele ongelijkheid. Leeftijd, een bepaalde status, sociale rol gebaseerd op kennis of vakkunde ... staan niet in contradictie met de egalitaire ethos'.

De grafgiften getuigen van hoge vakkunde maar nader onderzoek heeft uitgewezen dat ze in de huizen zelf werden gemaakt. Het getuigt van respect van de familie dat men mooie sieraden meegeeft met de dode in plaats van ze zelf te houden.

Wat zeker opvallend is en ook hoogst uitzonderlijk is dat er tussen mannen en vrouwen geen onderscheid is wat betreft grafgiften. Ook vrouwen hebben werktuigen en sieraden, net zoals mannen werktuigen en sieraden hebben. Zowel mannen als vrouwen worden begraven met kinderen.

Naomi Hamilton, de archeologe die onder Hodders leiding verantwoordelijk is voor de vondsten in de graven, stelt dat er blijkbaar geen onderscheid is tussen mannen en vrouwen en dat het geslacht van iemand geen rol van betekenis speelt. In een maatschappij als de onze quasi onmogelijk te begrijpen, maar toch een realiteit.

Een matriarchale maatschappij?

Vooraf vanuit feministische hoek is het concept naar voor gebracht dat de prehistorie een matriarchale maatschappij was. Bij de opgravingen volgde Mellaart aanvankelijk ook deze piste omdat er heel veel afbeeldingen werden gevonden die verwezen naar de moedergodin.

In 2004 publiceerde Hodder het volgende in 'Scientific American': 'Op basis van de bevindingen zijn er geen significante verschillen tussen mannen en vrouwen, noch wat voeding, nog wat lichaamslengte of levensstijl betreft. Mannen en vrouwen voerden gelijkaardige taken uit zoals kan afgeleid worden uit de beenderstructuur. Beide sexen brachten evenveel tijd binnen- als buitenshuis door en zowel mannen als vrouwen waren actief zowel in de keuken als in de vervaardiging van werktuigen. Er zijn geen aanwijzingen die erop wijzen dat er een arbeidsdeling is op basis van het geslacht. Enkel op basis van de muurschilderingen kan men afleiden of men actief was in de jacht dan wel de landbouw. Maar er zijn ook muurschilderingen waar zowel mannen als vrouwen jagen.'

Er zijn geen bewijzen dat Çatal Höyük een matriarchale structuur kende of dat vrouwen een belangrijker rol speelden dan mannen. De fundamentele gelijkheid kan echter wel bewezen worden.

SOLIDARITEIT

Verschillende graven getuigen van respect en medeleven voor bv. een gehandicapte vrouw met kind, een man die werd aangevallen door een oeros, Daarnaast blijkt dat verschillende huizen ingericht zijn als hospitalen!

Statistieken die de site van Elmalı Karataş (een stad in dezelfde regio maar dan uit het vroeg bronzen tijdperk) vergelijken met Çatal Höyük tonen aan dat de kindersterfte er 30% hoger was dan in Çatal Höyük. In Elmalı Karataş bereikte niemand de leeftijd van 55 tot 60 jaar, waar in Çatal Höyük een kleine groep een leeftijd bereikte tussen 60 en 70 jaar! En dan te weten dat in Elmalı Karataş men technologisch veel verder stond (men gebruikte er bijvoorbeeld de ploeg) en een veel hogere en betere landbouwproductie had.

Eens te meer wordt hier bewezen dat niet de materiële rijkdom van belang is, wel de sociale omstandigheden waaronder een gemeenschap leeft. In het bronzen tijdperk was er al een klassenmaatschappij, ongelijkheid tussen mannen en vrouwen en oorlogen.

De gemiddelde levensverwachting in Çatal Höyük was 32 jaar. Op zich lijkt dit weinig maar het zal duren tot 1750 alvorens de landarbeiders dezelfde gemiddelde leeftijd hadden bereikt!

Het bewijst dat technologische vooruitgang op zich geen garantie is voor een beter sociaal leven. Uitbuiting en onderdrukking zorgden ervoor dat ondanks de technologische vooruitgang de landarbeiders van de oudheid en de middeleeuwen duizenden jaren moesten wachten alvorens het peil te bereiken van de vrije mens uit Çatal Höyük.

Wat vindt men niet terug in Çatal Höyük

DIEFSTAL

Hoe kan je dat nou bewijzen? Iedere klassenmaatschappij kende grafroof, maar in Çatal Höyük komt dit niet voor (blijkt uit de opgravingen). Daaruit kan men afleiden dat de dikwijls waardevolle voorwerpen die mee gegeven werden als grafgift geen ruilwaarde hadden en als dusdanig had het ook geen zin deze te stelen.

AGRESSIE

Nergens zijn afbeeldingen gevonden die wijzen op agressie noch op veroordelingen. Geen afbeeldingen van vechtende mensen. Geen verwondingen die wijzen op gevechten van mens tegen mens (blijkt uit het onderzoek van de beenderen). Hamilton stelt dat van de honderden onderzochte skeletten er geen enkel is dat wijst op een gewelddadige dood of een overlijden tengevolge van toegebrachte wonden.

RITUELE MISHANDELING

In verschillende culturen stelt men verminkingen vast, voortkomend uit rituele verwondingen (op basis van religie) tot zelfs bloedoffers. Dit is niet terug te vinden in Çatal Höyük.

En er was geen oorlog!

Gans de duur van de nederzetting (meer dan 1.500 jaar) zijn er in Çatal Höyük geen sporen terug te vinden van oorlog, net zomin als in de rest van Anatolië! Hetzelfde kan men afleiden in de Balkan waar tussen 8.500 en 6.000 jaar geleden evenmin sporen van oorlog zijn terug te vinden!

Wel was er regelmatig feest en dans!

In Çatal Höyük slaagde men erin de gemiddelde werktijd die nodig was om te voldoen aan de basisbehoeften te reduceren tot de helft van de productieve tijd die men dan kon gebruiken voor andere dingen. Er werden prachtige consumptiegoederen gemaakt, het voedingspatroon was divers en van hoge kwaliteit en er was een druk sociaal leven. Dit blijkt uit de schilderijen over het dagelijks leven waarvan het de rol was de regels van het sociale leven over te brengen. Daarnaast speelde muziek een belangrijke rol en last but not least het feesten en dansen.

Bij de helft van de onderzochte skeletten stelt men anatomische afwijkingen vast die het gevolg zijn van excessief dansen.

In plaats van het maatschappelijk overschot te vergroten, koos men voor feest en dans. Een keuze als een andere. Een verstandige keuze want gedurende 1.600 jaar bleef de stad bestaan.

SLOTWOORD

De studie van Çatal Höyük is van belang. Ze leert ons een wereld kennen die blijkbaar utopisch is. Maar deze wereld heeft bestaan! Geen 50 of 100 maar langer dan 1.600 jaar. Daarenboven gaat het over een gemeenschap van zo'n 10.000 mensen, geen kleine groep.

Tevens leert Çatal Höyük ons dat zelfs met een beperkte ontwikkeling van de productiekrachten een 'andere wereld' mogelijk is.

Stel je voor hoe onze wereld, met een enorm niveau van technologische ontwikkeling eruit zou kunnen zien! Alleen, de sociale verhoudingen zullen dan wel eerst moeten veranderen.

REACTIES

Weer een stukje ontvouwd van de boeiende geschiedenis van Anatolië. Een stuk heel oude geschiedenis, maar een stuk van de geschiedenis dat me nooit heeft losgelaten en me nog steeds blijft boeien.

Laat gerust weten wat je ervan vond.

Groetjes,
Marc.